

MEĐUNARODNI DAN MUZEJA U GALERIJI ANTUNA AUGUSTINČIĆA

Božidar Pejković
Galerija Antuna Augustinčića
Klanjec

Galerija Antuna Augustinčića i ove je godine obilježila Međunarodni dan muzeja zajedno sa školarcima. Za tu je prigodu u Salonu Galerije priredeno predavanje na temi »Kako nastaje skulptura u bronci – tehnika voska«. Uz projekciju dijazpozitiva učenicima triju osnovnih škola – iz Klanjca, Kumrovca i Kraljevca na Sutli – o tome je govorio akademski kipar Ante Orlić. Potom su učenici razgledali stalni postav i natjecali se u odgovorima na pitanja. Pobjednik je nagrađen velikim katalogom stalnog postava, a ostali su dobili utješne nagrade – male kataloge za školske knjižnice.

Predavanjem je promoviran dio šireg projekta Galerije Antuna Augustinčića kojim se želi udovoljiti izrazitom zanimanju školaraca za kiparske tehnike, odnosno materijale, i odgovoriti na pitanje kako nastaje skulptura. Projekt je zamišljen kao niz zasebnih tema, od kojih bi svaka obrađivala pojedinu kiparsku tehniku. U idealnim bi uvjetima, u skladu s različitim oblicima upotrebe, svaka tema bila predstavljena trojako: fotografijama s popratnim tekstom, dijazpozitivima i video-kazetom. Budući da Galerija ne posjeduje video-tehniku, projekt se realizira dijazpozitivima koji će izlaskom Anala Galerija biti pretočeni u foto-strip.

Recimo i to da su dijazpozitivi korišteni u izlaganju gospodina Orlića nastali zahvaljujući Ljevaonici umjetnina koja je dopustila kustostu Galerije praćenje i snimanje cjelokupnoga radnog procesa. Obradom jedne jedinice godišnje, Galerija će ostvariti svoj projekt i nagodinu, opet u povodu Međunarodnog dana muzeja, družiti ćemo se sa školarcima uz novu temu.

U međuvremenu ćemo razmotriti mogućnost proizvodnje i distribucije dijazpozitiva, te u Galeriju privući posjetitelje stalnim prikazivanjem dijazpozitiva.

Primljeno: 25. 9. 1991.

SUMMARY

The International Museums Day in the Antun Augustinčić Gallery

By Božidar Pejković

On the International Museums Day in 1991, Antun Augustinčić Gallery was a host to the pupils of the three primary schools. They attended the lecture »On the Creation of Bronze Sculpture – Wax technique« and competed in knowledge.

MEĐUODNOSI IZMEĐU MUZEOLOŠKOG OBRAZOVANJA I ŠKOLOVANJA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

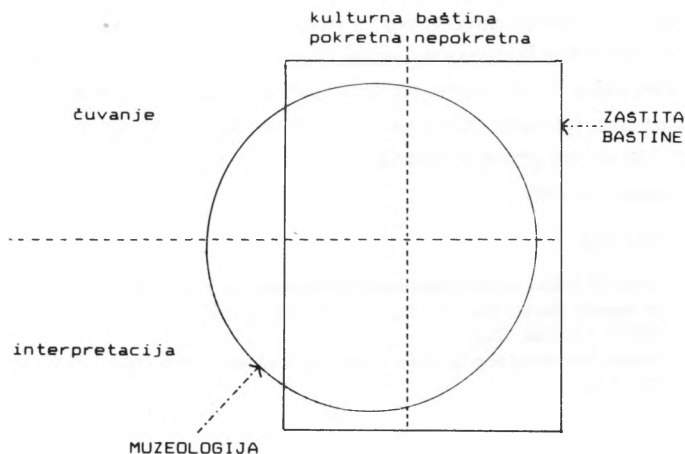
Ivo Maroević

Razlike i sličnosti između muzeološkog obrazovanja i školovanja za zaštitu kulturne baštine proizlaze iz nepodudaranja osnovnih područja koja pokrivaju muzeologija i zaštita kulturne baštine. One su u mnogočemu srodne, tako da je bilo pokušaja da se objedine pod nazivom heritologija (T. Šola, 1984.), ali su to ostali samo pokušaji koji govore da je riječ o srodnim područjima. Međutim, među njima nema vrlo čvrstih granica, jer smo, posebice u slučaju muzeološke interpretacije nepokretne kulturne baštine, svjedoci jedinstva između pokretnog i nepokretnog materijala radi prenošenja i interpretacije poruka prošlosti sveudilj novim generacijama u sadašnjosti, da bismo ih očuvali za budućnost.

Školovanje se svodi na utvrđivanje osnovnih ciljeva i metoda koje treba postići i poštivati, da bismo u sagledavanju cjelovitosti područja za koje školujemo stručnjake formirali cjelovitu ličnost koja će razumjeti smisao, značenje i filozofiju posla kojim se bavi i istovremeno ovladati tehnikama praktičnog rada, bez kojih se ne može udovoljiti zahtjevima profesije. Međuzavisnosti su jasne; stoga definirajmo muzeologiju i zaštitu baštine i pokušajmo utvrditi njihove međuodnose, koji će se reflektirati na školovanje.

Muzeologija je disciplina unutar informacijskih znanosti, koja se bavi izučavanjem muzealnosti posredstvom muzejskih predmeta, djelatnošću muzeja i odnosom muzejske teorije i prakse, radi zaštite ljudskog naslijeđa i interpretacije i prijenosa njegovih poruka (I. Maroević, 1988.). Zaštita baštine u širem smislu je proces, socijalni i politički, umjetnički i znanstveni, profesionalni i humani, koji odgađa propadanje u svim njegovim oblicima i sprečava uništenje i pustošenje kulturne baštine (B. M. Feilden, 1981.). Dodamo li tome prezentaciju i interpretaciju kao oblike prijenosa poruka, tada bi zaštita bila adekvatno definirana. Zaštita u užem smislu je specijalizirani aspekt fizičke intervencije u materijal i oblik spomenika, koji opet ima svoju istraživačku, rukotvornu (vještinsku) i aplikacijsku dimenziju. Taj se oblik zaštite uglavnom razumijeva pod pojmom restauriranje.

Predočimo li grafički odnose između muzeologije i zaštite baštine u širem i užem smislu, tada vidimo da muzeologija kao znanost i filozofija može obuhvatiti velik dio zaštite u širem smislu, kada je ona motivirana svjesnim i organiziranim prijenosom poruka što ih nose predmeti i strukture prošlosti, da će u potpunosti obuhvatiti onaj dio zaštite u užem smislu koji se odnosi na fizičko očuvanje predmeta od interesa za muzeologiju, a jedino će socijalni, politički i humani aspekt aktivne zaštite prostora i baštine kao dijela prostora – koji humaniziraju čovjekovu životnu okolinu a nisu podložni svjesnoj interpretaciji vlastitih vrijednosti – ostati izvan muzeološkog predmeta interesa (skica 1.).

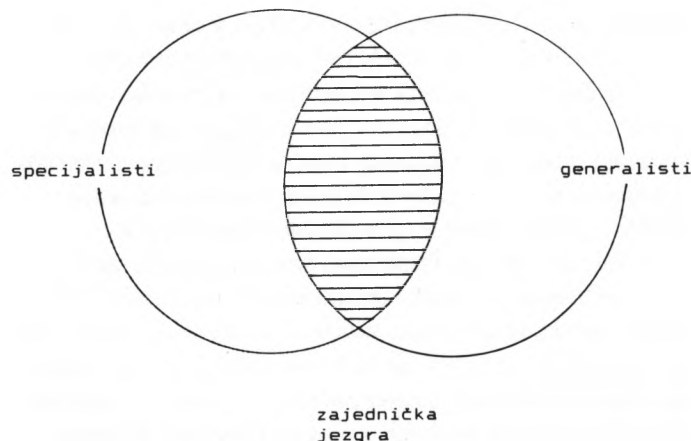

Skica 1.

Ova složena isprepletenost muzeologije i zaštite baštine, koja u velikom dijapazonu nepokretne kulturne baštine ima relativno malo praktičnih, ali zato mnogo idejnih dodirnih točaka, a u području pokretne kulturne baštine mnogo zajedničkih praktičnih i idejnih dodirnih točaka, nužno upućuje na definiranje tih međuzavisnosti, kako bi školovanje stručnjaka odgovorilo na pitanja koja se postavljaju u praksi.

Iako se stručnjaci za fizičku zaštitu kulturne baštine smatraju specijalistima, a kustosi muzeja i konzervatori u zavodima za zaštitu spomenika kulture generalistima (B. M. Feilden, 1981.), u njihovu školovanju treba ostvariti one veze za međusobno razumijevanje koje će omogućiti ne samo funkcioniranje timskog rada nego i mogućnost razgovora o problemima koji su zajednički. U nastavnim programima trebalo bi uspostaviti takve sadržajne veze da im zajednička jezgra bude takva da omogućiti, i štoviše stimulira, buduću radnu suradnju (skica 2.). Ta bi jezgra morala davati odgovore na osnovna filozofska pitanja što i zašto čuvamo, kao i osnovnu spoznaju o sastavnicama svakog predmeta ili kompleksa, a to su: materijal, oblik i značenje i njihove međusobne ovisnosti. Nije svedjedno čuvamo li autentični materijal, oblik i kroz to značenje, ili pak da bismo sačuvali autentični materijal žrtvuemo oblik ili dio oblika i tako mijenjamo značenje. Možemo li značenje zadržati ako smo izmijenili autentični materijal i oblik, kopirali ga ili nadomjestili? To, naravno, podrazumijeva ovladavanje znanjem osnova poznavanja materijala i njegovih transformacija i čuvanja, kao i osnove struktura i obrada (tehnologija) pomoću kojih uz znanje, umješnost i ponekad umjetnički senzibilitet autora nastaju artefakti, zgrade i kompleksi koje čuvamo. Na taj bi se način generalisti osposobili za dijalog sa specijalistima, a specijalisti prilagodili potencijalnim zahtjevima generalista.

Usredotočimo li se na odnos muzejskih stručnjaka i konzervatora-restauratora, kakvim ih definira Agnes Ballestrin (B. M. Feilden, Prilog IV., 1981.), tada je potrebno uočiti nedostatak muzeološkoga teoretskog znanja u predloženom kontekstu teorijskog školovanja konzervatora-restauratora. Relacije su uglavnom uspostavljene prema temeljnim znanstvenim disciplinama: povijesti umjetnosti, etnologiji, arheologiji i sl. Gotovo da se zanemaruju odnosi prema prirodnim i tehničkim znanostima čiji se primjerci čuvaju i interpretiraju u zbirkama i muzejima, a o povijesnim znanostima, koje

Skica 2.

znače svojevrsnu humanističku i politološku interpretaciju predmeta, da i ne govorimo. Složenost odnosa muzeološke znanosti prema temeljnim znanstvenim disciplinama nužno se mora reflektirati na školovanje konzervatora-restauratora koji djeluju u okvirima muzejske djelatnosti ili na zaštiti predmeta koji se čuvaju u muzejskim zbirkama. Manje su deficitarni muzeološki obrazovni programi, čiji je jedan od segmenata čuvanje i zaštita muzejskih predmeta i kolekcija, od zaštite *in situ* prigodom istraživanja i sakupljanja preko stvaranja uvjeta za adekvatno čuvanje u spremištima, studijskim depoima i konzervatorskim radionicama do zaštite na izložbama, koja je znatno šira od neposredne fizičke zaštite materijala predmeta. U tim se programima daje uglavnom generalističko znanje specijalne orijentacije, kako bi kustosi i ostali muzejski stručnjaci mogli uspostavljati dijalog sa specijalistima konzervatorima-restauratorima i specijalistima za klimu, sigurnost, vatrozaštitu i druge oblike zaštite u muzejima.

Svi su ti programi uglavnom usredotočeni na djelovanje unutar muzejske institucije i njezine klasične fizionomije i kreću se u okviru pretežnog dijela pokretne kulturne baštine. To su uglavnom problemi čuvanja muzejskog materijala u kontroliranim uvjetima, koji sežu do ekstreme prezentacije na izložbama izvan matične muzejske zgrade. Zaštita kulturne baštine u širem smislu, iako se isto tako integrira s muzeološkim metodama istraživanja, zaštite, interpretacije i prezentacije, pokazuje tendenciju osamostaljenja brige za graditeljsko naslijeđe kao da je riječ o potpuno odvojivom dijelu kulturne baštine. Iako su osobine pokretne i nepokretne kulturne baštine takve da dopuštaju njihovo teorijsko razdvajanje, ipak njihova zajednička sudbina u mnogim ansamblima pokazuje da je ta podjela umjetna i da vodeći prema specijalizaciji ostavlja mnoga područja nepokrivenima. To se najbolje vidi u ansamblima crkava, dvoraca, palača pa čak i pojedinačnih stambenih objekata, gdje cjelovitost povijesne slojevitosti cjeline često dolazi u koliziju s namjenom i funkcioniranjem ansambla. U tu zamku upadaju i obrazovni programi za konzervatore, koji dajući povijesno-razvojni aspekt teorijske misli zaštite baštine ne preuzimaju u dovoljnoj mjeri rezultate i dosege muzeološko-heritološke filozofije, koja se bazira na motivaciji zašto i instrukciji kako, dok meritum temeljnih stvari što, tko, kada i gdje ostavlja temeljnim znanstvenim i humanističkim disciplinama i analizama prostornih odnosa u suvremenom svijetu koji nas okružuje.

Stoga su i obrazovni programi, bez obzira o kojoj je razini riječ, uvijek suviše specijalistički, pa čak kada se bave graditeljskim naslijeđem kao cjelinom. Zaštita i interpretacija svih onih objekata graditeljske baštine koji su izgubili funkciju i postali socijalno degradirani nije moguća bez uvažavanja muzeoloških zakonitosti. Presentacija bilo kojeg od identiteta pojedinačnih povijesnih građevina ili cjelina, ukoliko to nije zbiljski identitet trenutka u kojem se njime bavimo, nezamisliva je bez muzeološke interpretacije. Prema tome, obrazovni programi zaštite baštine u širem smislu, pa čak i oni specijalistički poput zaštite zidnih slika ili mozaika, zaštite kamena, statičke ili protupotresne sanacije, nisu dovoljno teorijski utemeljeni ako među svoje sadržaje ne uvrste osnove muzeološko-heritolškog poimanja značenja spomenika kao dokumenta ili svjedoka određenih povijesnih, društvenih i kreativnih zakonitosti proteklog vremena.

Na drugoj pak strani, muzeološke bi obrazovne programe trebalo širiti prema naslijeđu kao cjelovitoj kategoriji. Muzeji u suvremenom značenju te riječi počinju prerastati kolekcije predmeta kao temelj postojanja. Muzeji na otvorenome bave se arhitekturom i prostorom, odnosno integracijom pokretne i nepokretne kulturne baštine u kontroliranim uvjetima. Eko muzeji njeguju život u povijesnim ambijentima, a nova muzeologija teži prema muzejima izvan zidova. Arheološki lokaliteti, etno-zone, utvrđeni stari gradovi, povijesne gradske jezgre, industrijska arheologija, sve su to potencijalna muzeološka područja na koja ne mogu odgovoriti klasično odgojeni muzealci, koji nisu na čistu jesu li etnolozi, povjesničari umjetnosti ili arheolozi koji stjecajem okolnosti rade u muzeju, ili su muzealci kojima njihova disciplina služi da bi formulirali i diseminirali poruku i znanje koje se stvara kao rezultat komunikacijskih procesa. Sve su to pretpostavke koje nužno traže da se u muzeološkim obrazovnim programima nađe baština kao cjeloviti sustav koji pulsira na različitim institucionalnim razinama. Iskustvo Zagrebačkog sveučilišta i University of Victoria iz Kanade, koji već tri godine (od 1988. god.) u Interuniverzitetkom centru u Dubrovniku organiziraju tečajeve s temom »Muzeološki pristup integralnom korištenju kulturne baštine« (1988. »Uvodni tečaj«, 1989. »Povijesni grad kao muzejski predmet« i 1990. »Povijesni grad na obali mora«) pokazuje da je moguće uspostaviti veze između muzeologije i zaštite kulturne baštine. Ukoliko bi se u muzeološke obrazovne programe unijeli sadržaji koji bi određivali odgovornost muzeja za interpretaciju baštine u cjelini, odgovornost za korektan odnos muzejskih sadržaja prema kulturnim ambijentima u koje ulaze, za tumačenje svih oblika identiteta kulturne baštine, a ne samo zbirki kojima se bave, a u programe zaštite teorija i filozofija muzeologije-heritologije, tada bi stručnjaci muzealci i konzervatori mogli stvoriti jedinstveni i ideološko konzistentni front protiv agresije anticivilizacijskih trendova suvremenog svijeta.

Tako bi školovanje otvorilo mjesta za nove kohezijske procese u kojima bi se kulturna baština kao cjeloviti organizam i kao niz specifičnih organizama koji čine dijelove toga jedinstvenog organizma našla u svim segmentima društvenog života, postala korisnim dijelom toga života, a profesionalnošću i međusobnim razumijevanjem vlastitih stručnjaka djelovala na smanjenje onih agresija koje nastaju u društvenoj zajednici kao reakcija na socijalno degradirane slojeve prošlosti. Aktualiziranje vrijednosti prošlosti postalo bi tako dio društvenoga komunikacijskog procesa. Nacionalni i kulturni identiteti postali bi organizirani dio

sadašnjosti. Ovako, zavedeni svaki u svoju specijalnost i potaknuti specijalističkim školovanjem, muzealci, konzervatori i restauratori ostaju samo manje ili više uvaženi pojedinci, koji se zatvaraju u svoj vlastiti mali svijet spoznatih vrijednosti. A od njih se traži mnogo više. U tome je odgovornost pravog školovanja.

Primljeno: 29. 3. 1991.

LITERATURA:

1. Bernard M. Feilden: »Uvod u konzerviranje kulturnog naslijeđa«, Zagreb, 1981.
2. Ivo Maroević: »Što je u stvari muzeologija?«, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, XXXVII., 1/2. 1988., 27.-28.
3. Tomislav Šola: »Prilog mogućoj definiciji muzeologije« *Informatica Museologica*, 1.-3.(67.-69), 1984., 8.-10.

SUMMARY

Relations Between Training of the Experts on Museology and the Experts on the Protection of Cultural Heritage

By Ivo Maroević

In the introduction the author defines museology and the protection of cultural heritage and establishes their relations which are reflected in education. The experts on the physical protection of cultural heritage are considered to be specialists, while the curators of museums and conservators are considered to be generalists. The author recommends that the training of both give basis for the mutual understanding which would stimulate team work in the future. The common base of training has to be able to answer the question what we preserve and why. Next the author reviews the current programmes of education of those experts, and proposes how to make them better and more complete. He proves the thesis that it is possible to form ties between museology and preserving of cultural heritage by the experiences of the University of Zagreb and the University of Victoria, from Canada, which have organized courses on »The Museological Approach to the Integral Use of Cultural Heritage« in the Interuniversity Centre of Dubrovnik since 1988.